

**ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ ІМЕНІ Е. О. ДІДОРЕНКА**
(кафедра соціально-гуманітарних дисциплін;
кафедра кримінально-правових дисциплін;
кафедра спеціальних дисциплін та домедичної підготовки)

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ЛУГАНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ЦЕНТР»**

**ЛУГАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ФОНД»**

**ЛУГАНСЬКИЙ ОСЕРЕДОК ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»**

**ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ І ЗЛОЧИННІСТЬ:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ,
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА
КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

*Збірник матеріалів Тринадцятої міжсвузівської
науково-практичної конференції
(м. Северодонецьк, 30 жовтня 2020 року)*

Северодонецьк – 2021

УДК 343.97

В63

Редакційна колегія: д.ю.н., к.ф.н. О.М. Литвинов (голова), д.ю.н. О.О. Дудоров, к.ю.н. А.С. Кудінов, к.н.зсоц.ком. О.С. Куцевська, к.ю.н. О.В. Одинцова, д.ю.н. Є.О. Письменський, к.ф.н. В.І. Поклад.

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
вченою радою Луганського державного
університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
(протокол № 12 від 29 квітня 2021 року)*

В63 **Воєнний** конфлікт і злочинність: соціально-гуманітарні, кримінально-правові та кримінологічні аспекти : збірник матеріалів Тринадцятої міжвузівської науково-практичної конференції (м. Сєверодонецьк, 30 жовтня 2020 року). – Сєверодонецьк : Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е. О. Дідоренка, 2021. – 244 с.

ISBN 978-617-616-106-6

Збірник містить тези доповідей учасників Тринадцятої міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої соціально-гуманітарним, кримінально-правовим та кримінологічним аспектам воєнного конфлікту і злочинності, що відбулася 30 жовтня 2020 року у м. Сєверодонецьк Луганської області.

Видання може бути корисним для педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами протидії злочинності.

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для здобувачів вищої освіти) наукові керівники.

УДК 343.97

ISBN 978-617-616-106-6

© Автори тез, 2021

© Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка,
2021

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Архіпов В.

Деякі проблеми фактору перспективи
в гібридній війні..... 6

Водолага М.

Особливості ведення гібридної війни
в Україні на сучасному етапі.....16

Ерєменко А.

Является ли конфликт на Донбассе
гражданской войной 28

Лісоветський М.

До проблеми амністії: історико-правові аспекти42

Литвинов О., Кудінов А.

Культурологічне vs антропологічне
в поняттях «конфлікт» і «війна»
(спроба філософсько-правового синтезу)56

Любчик О.

Перехідне правосуддя як необхідна умова
відродження постконфліктного суспільства.....70

Пилипенко В.

«Економічні війни» як невід’ємна складова
військових конфліктів у районі Перської затоки
(на прикладі Ірану).....82

Радько Б.

Про протидію злочинам проти миру,
безпеки людства та міжнародного правопорядку..... 95

Сабадуха В.

Філософські причини хаосу
в людському суспільстві 106

Саранов С.

Кардинал Ришельє и проблема определения милита-
ризма внешнеполитической
стратегии Франции в период
Тридцатилетней войны 1618-1648 гг..... 121

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ
АСПЕКТИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ**

Акімов М.

Віроломство як заборонений метод
ведення війни: міжнародно-правові
та кримінально-правові аспекти 131

Андрушко А.

Проблемні аспекти об'єктивної сторони
насилницького зникнення 142

Бєлоус Л.

Нормативно-правове регулювання обігу
вогнепальної зброї та бойових припасів
в Україні: стан та шляхи удосконалення..... 151

Головков Д.

Відповідальність зв злочини проти основ
міжнародного права (військові злочини)..... 162

Дудоров О.

Римський статут та окремі проблеми
вдосконалення Кримінального кодексу України 171

Задоя К.

Основні вади пострадянської парадигми
міжнародного кримінального права 185

Кожакарь І.

Актуальні методи ідентифікації трупів
(людини) в умовах військового конфлікту.....195

Петров А.

Вивчення адсорбційних властивостей
матеріалів і розчинників та їх вплив
на визначення слідів контактної взаємодії
людини з вибуховими речовинами 204

Політова А.

Дискусійні аспекти запровадження
відповідальності за колабораціонізм
у Кримінальний кодекс України 221

Попов Д.

Особливості тактики огляду місця події
у кримінальних правопорушеннях, вчинених
із застосуванням вибухових пристроїв 236

УДК 343.226:343.23

Андрушко А.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Ужгородського національного університету
e-mail : andrushko525@gmail.com
ORCID : 0000-0002-7735-7898

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗНИКНЕННЯ

Тези доповіді присвячені висвітленню проблемних аспектів об'єктивної сторони насильницького зникнення (ст.146-1 КК України).

Підкреслюється, що насильницьке зникнення може бути результатом не лише незаконного позбавлення свободи, але й дій, що спершу були законними, а незаконними стали через відмову визнати факт позбавлення людини свободи або через приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування.

Український законодавець не вказав на такий конвенційний наслідок цього діяння, як залишення потерпілої особи без захисту закону. Зроблено висновок, що сама по собі відмова визнати факт позбавлення волі або ж приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування автоматично означає залишення потерпілої особи без захисту закону, а тому дослівно відтворювати конвенційне положення в національному законодавстві немає потреби.

Зазначається, що для насильницького зникнення визначальне значення має подальша відмова визнати факт арешту, затримання, викрадення чи позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування. У зв'язку з цим запропоновано викласти диспозицію частини 1 статті про відповідальність за насильницьке зникнення у новій редакції.

Ключові слова: злочини проти волі, честі та гідності особи, насильницьке зникнення.

У ч. 1 ст. 146-1 КК України законодавець перераховує найбільш типові форми позбавлення особи свободи (арешт, затримання, викрадення), при цьому очевидно, що відповідний перелік не є вичерпним, оскільки використано зворот «або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі». Звідси випливає, що можливими є й інші подібні форми позбавлення особи свободи (наприклад, привід чи тримання під вартою)¹. Потрібно звернути увагу також на те, що у вказаній нормі, а також у Міжнародній конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, з якої вона імплементована, не зазначено, що відповідні форми позбавлення особистої свободи мають бути незаконними. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що насильницьке зникнення може бути результатом не лише незаконного позбавлення свободи, але й дій, що спершу були законними, а незаконними стали через відмову визнати факт позбавлення людини свободи або через приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування [1, р. 216–217; 3, р. 167; 4].

Розглядуване діяння має специфічну правову природу. Особливість насильницького зникнення полягає, зокрема, в тому, що невід'ємною його ознакою є подальша відмова визнати факт арешту, затримання, викрадення чи позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування.

З диспозиції ч. 1 ст. 146-1 КК України можна зробити висновок, що подальша відмова визнати факт арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі може бути висловлена в будь-якій формі і може мати місце у будь-який період часу після позбавлення особи свободи². Водночас у юридичній літературі зазначається, що

¹ Аналогічний висновок з конвенційного визначення насильницького зникнення роблять і представники науки міжнародного кримінального права [1, р. 216; 2, р. 178; 3, р. 167].

² Слово «подальший» мовознавцями тлумачиться так: «Який настає, іде, відбувається і т. ін. після чого-небудь, за чимсь» [5, с. 1006].

найбільш типовою є ситуація, за якої представники держави позбавляють особу свободи, а потім своєчасно не інформують про це компетентні органи та родичів [1, р. 220]. Видається, що такий висновок є цілком логічним, хоч він і не зовсім точно відображає зміст слова «відмова», яке означає «відповідь про небажання або неможливість виконати прохання, наказ і т. ін.» [5, с. 174]. Дослідники сходяться на думці, що зацікавленим сторонам не потрібно робити запиту до органів влади, а тому необхідно визначити час, протягом якого представники держави повинні повідомити їх (третіх осіб) про факт позбавлення людини свободи. Слушною видається точка зору науковців, які зазначають, що тут має йтися про строки, визначені процесуальним законодавством конкретної держави [1, р. 220]. Разом з тим, на наш погляд, такий висновок актуальний лише для випадків, коли позбавлення особи свободи відбувається на законних підставах. У разі ж якщо представники держави викрали особу або іншим чином незаконно позбавили її свободи, говорити про якісь строки взагалі не варто. У таких випадках достатньо самої по собі відмови визнати факт позбавлення людини свободи або ж приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування.

Дії представників держави, які на запит родичів потерпілого чи інших осіб умисно надали неправдиву інформацію, слід розглядати як відмову визнати факт позбавлення людини свободи [6, с. 455].

Наявність такої ознаки насильницького зникнення, як приховування даних про долю людини чи місце її перебування, дозволяє стверджувати, що розглядуваний злочин є триваючим³. Виходячи з буквального тлумачення ч. 1 ст. 146-

³ У пункті б ч. 1 ст. 8 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень зазначено, що «кожна держава-учасниця, що застосовує строк давності стосовно актів насильницького зникнення, уживає необхідних заходів для того, щоб строк давності в

1 КК України можна зробити висновок, що цей злочин є закінченим з моменту подальшої відмови визнати факт арешту, затримання, викрадення або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або ж з моменту приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування. І.Б. Газдайка-Василишин і Т.І. Созанський слушно зазначають, що, на відміну від «звичайного» незаконного позбавлення волі або викрадення людини, насильницьке зникнення може тривати й тоді, коли позбавлення людини свободи реально уже припинилося через її смерть [7, с.25]. Науковці в галузі міжнародного права підкреслюють, що «насильницьке зникнення – це, передовсім, злочин, що ґрунтується на брехні або відсутності інформації про долю чи місце перебування жертви. Особи, які вчинили цей злочин, причетні до його вчинення або ж обізнані про його скоєння, зазвичай користуються розгубленістю родичів жертви, викликаного зникненням людини. Винні стверджують, що насильницьке зникнення – результат нещасного випадку, усвідомленого рішення покинути свою сім'ю та соціум чи результат вчинення злочину, мотивованого корисливими чи іншими факторами. Лише після спливу тривалого часу (якщо це взагалі стається) вдається зібрати достатню кількість доказів, які доводять, що мало місце саме насильницьке зникнення» [8, с. 49].

За своєю конструкцією склад злочину, передбачений у ч. 1 ст. 146-1 КК України, формальний. Український законодавець не вказав на такий конвенційний наслідок розглядуваного діяння, як залишення потерпілої особи без захисту закону. Не вказують на цей наслідок як на обов'язковий також проаналізовані автором зарубіжні кримінальні закони (разом з тим деякі з них (Австралії, Албанії, Киргизстану, Колумбії, Швейцарії) визнали вказану ознаку не наслідком, а

кримінальному судочинстві починав обчислюватися з того моменту, коли злочин насильницького зникнення стає закінченим, з урахуванням його тривалого характеру».

метою розглядуваного злочину⁴). Видається, що сама по собі відмова визнати факт позбавлення волі або ж приховування даних про долю такої людини чи місце її перебування автоматично означає залишення потерпілої особи без захисту закону, а тому дослівно відтворювати конвенційне положення в національному законодавстві немає потреби. Так само недоречною вважаємо вказівку на те, що залишення особи без захисту закону є обов'язковою метою розглядуваного діяння, оскільки винний у насильницькому зникненні може переслідувати й іншу мету, що не має заперечувати наявності факту даного злочину. Крім того, видається, що доказування такої мети буде пов'язане з істотними труднощами з процесуальної точки зору.

Виходячи з буквального тлумачення диспозиції ч. 1 ст. 146-1 КК України можна зробити висновок, що для інкримінування особі аналізованого злочину необхідно, аби вона позбавила людину свободи, а потім відмовилася визнати відповідний факт або ж приховала дані про долю такої людини чи місце її перебування. Водночас видається, що такий висновок суперечить самій ідеї злочину насильницького зникнення, для якого визначальне значення має подальша відмова визнати факт арешту, затримання, викрадення чи позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце її

⁴ Зауважимо, що на обов'язкову мету залишення потерпілої особи без захисту закону протягом тривалого часу вказано у дефініції насильницького зникнення людей, наведеній у п. «і» ч. 2 ст. 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду: «"насильницьке зникнення людей" означає арешт, затримання або викрадення людей державою чи політичною організацією або з їх дозволу, за їх підтримки чи за їх згодою, при подальшій відмові визнати таке позбавлення свободи або повідомити про долю чи місцезнаходження цих людей з метою залишення їх без захисту закону протягом тривалого періоду часу» [9]. Законодавці вказаних вище держав дослівно або ж майже дослівно перенесли наведене визначення у національне законодавство.

перебування (нагадаємо, що насильницьке зникнення може бути результатом не лише незаконного позбавлення свободи, але й дій, що спершу були законними). На наш погляд, вирішити окреслену проблему можна лише шляхом викладення диспозиції ч. 1 статті про відповідальність за насильницьке зникнення у новій редакції. Можливим її варіантом є такий: *«Відмова представника держави, в тому числі іноземної, визнати факт позбавлення людини свободи або ж приховування вказаною особою відомостей про долю такої людини чи місце її перебування»*.

У ч. 2 ст. 146-1 КК України, яка враховує положення ст. 6 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, встановлено відповідальність за видання наказу або розпорядження про вчинення дій, зазначених у частині 1 цієї статті, або невжиття керівником, якому стало відомо про вчинення дій, зазначених у частині 1 цієї статті, його підлеглими⁵ заходів для їх припинення та неповідомлення компетентних органів про злочин. Відповідно, діяння, передбачене в ч. 2 ст. 146-1 КК України, є закінченим з моменту видання особою наказу або розпорядження, або з моменту невжиття керівником, якому стало відомо про вчинення його підлеглими дій, зазначених у ч. 1 ст. 146-1, заходів для їх припинення та неповідомлення компетентних органів про злочин.

Якщо у першій формі злочин, передбачений ч. 2 ст. 146-1 КК України, може бути вчинений лише шляхом дії, то у другій і третій – лише шляхом бездіяльності.

Список використаних джерел:

1. Cárdenas C.M. La desaparición forzada de personas en el Derecho Internacional de los Derechos Humanos: estudio de su

⁵ Очевидною, на наш погляд, є філологічна невдалість відповідного законодавчого формулювання. Словосполучення «його підлеглими» варто було розмістити після словосполучення «стало відомо про вчинення».

evolución, concepto y reparación a las víctimas: tesis doctoral. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 2017. xxx+601 p.

2. Ott L. Enforced Disappearance in International Law. Cambridge: Intersentia, 2011. xxii+326 p.

3. Ziero G.W. The crime of enforced disappearance under the Rome Statute: the possibility for Prosecution of the crimes committed during the Brazilian Dictatorship. *Sistema Penal & Violência*. 2015. Vol. 7. № 1. P. 162–177.

4. Sferrazza P. La definición de la desaparición forzada en el derecho internacional. *Ius et Praxis*. 2019. Vol. 25. № 1. URL: https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?pid=S0718-00122019000100131&script=sci_arttext

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

6. Верле Г. Принципы международного уголовного права: учебник / пер. с англ. С.В. Саяпина. Одесса: Фенікс; Москва: Транслит, 2011. 910 с.

7. Газдайка-Василишин І.Б., Созанський Т.І. Насильницьке зникнення: окремі аспекти законодавчої новели. *Кримінальна юстиція: quo vadis? IV Львівський форум кримінальної юстиції: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (20-22 вересня 2018 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 24–27.

8. Галарза П.М. Борьба с насильственными исчезновениями в рамках межамериканской системы защиты прав человека: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Москва, 2016. 198 с.

9. Римский статут Международного уголовного суда от 17 июля 1998 г. / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Андрушко А. В. Проблемные аспекты объективной стороны насильственного исчезновения

Тезисы доклада посвящены раскрытию проблемных аспектов объективной стороны насильственного исчезновения (ст. 146-1 УК Украины).

Подчеркивается, что насильственное исчезновение может быть результатом не только незаконного лишения свободы, но и действий, которые сначала были законными, а незаконными стали

из-за отказа признать факт лишения человека свободы или из-за сокрытия данных о судьбе такого человека или месте его пребывания.

Украинский законодатель не указал на такое конвенционное следствие этого деяния, как оставление потерпевшего без защиты закона. Сделан вывод, что сам по себе отказ признать факт лишения свободы или сокрытие данных о судьбе такого человека или месте его пребывания автоматически означает оставление потерпевшего без защиты закона, а потому дословно воспроизводит конвенциональное положение в национальном законодательстве нет необходимости.

Отмечается, что для насильственного исчезновения определяющее значение имеет дальнейший отказ признать факт ареста, задержания, похищения или лишения свободы человека в любой другой форме или сокрытие данных о судьбе такого человека или месте его пребывания. В связи с этим предложено изложить диспозицию части 1 статьи об ответственности за насильственное исчезновение в новой редакции.

Ключевые слова: преступления против свободы, чести и достоинства личности, насильственное исчезновение.

Andrushko A. V. Problematic Aspects of Actus Reus of Enforced Disappearance

Theses of the speech are covering the problematic aspects of actus reus of enforced disappearance.

It is noted that in Part 1 of Art. 146-1 of the Criminal Code of Ukraine, the legislator lists the most typical forms of deprivation of freedom (arrest, detention, abduction), and it is obvious that the list is not exhaustive since the phrase «or deprivation of freedom in any other form» is used. It is concluded that other similar forms of deprivation of freedom are possible (for example, imprisonment or holding in custody). Attention is also drawn to the fact that this norm, as well as the International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, from which it is implemented, do not state that the relevant forms of deprivation of freedom should be illegal. It is emphasized that enforced disappearance may be the result not only of unlawful deprivation of freedom, but also of actions that were initially lawful but became illegal due to refusal to recognize a person's deprivation of freedom or by concealing information about the person's fate or whereabouts.

It is noted that from the provision of Part 1 of Art. 146-1 of the Criminal Code of Ukraine one can draw a conclusion that further refusal to recognize the fact of arrest, detention, abduction or deprivation of freedom in any other form may be expressed in any form and may take place at any time after a person's deprivation of freedom. The most typical situation is one in which state officials deprive a person of freedom and then fail to inform the competent authorities and relatives in a timely manner.

The Ukrainian legislator did not point to such a conventional consequence of this act as leaving the victim without the protection of the law. It is concluded that the refusal to recognize the fact of deprivation of freedom or concealment of the fate or whereabouts of such a person automatically means leaving the victim without protection of the law, and therefore there is no need to literally reproduce the conventional provision in national law.

Based on the literal interpretation of the provision of Part 1 of Art. 146-1 of the Criminal Code of Ukraine, it can be concluded that in order to charge a person with the analyzed crime, it is necessary for him/her to deprive another person of freedom and then refuse to admit the relevant fact or conceal information about the fate or whereabouts of such a person. It is noted that such a conclusion contradicts the very idea of the crime of enforced disappearance, for which further refusal to recognize the arrest, detention, abduction or deprivation of freedom in any other form or concealment of the fate or whereabouts of such a person is crucial. In this regard, it is proposed to set out the provisions of Part 1 of the article on liability for enforced disappearance in the new version.

Key words: crimes against freedom, honor and dignity, enforced disappearance.

Наукове видання

**ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ І ЗЛОЧИННІСТЬ:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ, КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

**Збірник матеріалів Тринадцятої міжвузівської
науково-практичної конференції
(м. Сєверодонецьк, 30 жовтня 2020 року)**

Тексти друкуються в авторській редакції.

Укладач: *О.М. Литвинов.*

Макетування та комп'ютерне верстання: *А.С. Кудінов.*

Підписано до друку 09.09.2021.

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 14,2

В И Д А В Е Ц Ь

Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка

93400, Луганська обл., м. Сєверодонецьк, вул. Донецька, 1.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2692

від 17.11.2006 р.